

ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ЦИКЛІЧНОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

©2018 ШАУЛЬСЬКА Л. В., УСИК І. О.

УДК 330.3:336.774

Шаульська Л. В., Усик І. О. Дослідження факторів економічної циклічності розвитку України в умовах глобалізації

Мета статті полягає в дослідженні факторів економічної циклічності та виявленні закономірностей розвитку країни в умовах глобалізації. Проаналізовано зміну показників економічної циклічності в розрізі чотирьох станів соціально-економічної системи та кризову динаміку України. Досліджено зміну економічних показників за країнами світу у 2008–2017 рр. Визначено невідповідність складових економічної системи України потребам конкурентного розвитку передових країн. Встановлено, що лідерами нинішнього періоду економічного відновлення виступають торгівля та інвестиції. За результатами дослідження факторів економічної циклічності автори дійшли висновків, що Україна знову знаходиться на межі економічного виживання. Однак, незважаючи на значні труднощі, країна зберігає потенціал для відновлення, а з прискореними реформами, змінами в системі державного управління, активним залученням до глобальних виробничих і фінансових потоків тощо зможе за порівняно короткий період зайняти гідне місце у світовій економіці. Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є обґрунтування моделювання світової економічної циклічності, а на концептуальному рівні існує потреба в уточненні деяких понять і їх логічного використання у практичній діяльності.

Ключові слова: економічна циклічність, криза, фактори, цикл, глобалізація.

Рис.: 8. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 10.

Шаульська Лариса Володимирівна – доктор економічних наук, професор, декан економічного факультету, Донецький національний університет імені Василя Стуса (вул. 600-річчя, 21, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: l.shaulska@donnu.edu.ua

Усик Ігор Олександрович – здобувач, Донецький національний університет імені Василя Стуса (вул. 600-річчя, 21, Вінниця, 21021, Україна)

E-mail: usyk_1965@ukr.net

УДК 330.3:336.774

Шаульська Л. В., Усик І. А. Исследование факторов экономической цикличности развития Украины в условиях глобализации

Цель статьи состоит в исследовании факторов экономической цикличности и выявлении закономерностей развития страны в условиях глобализации. Проанализированы изменения показателей экономической цикличности в разрезе четырех состояний социально-экономической системы и кризисная динамика Украины. Исследовано изменение экономических показателей по странам мира в 2008–2017 гг. Определены несоответствия составляющих экономической системы Украины потребностям конкурентного развития передовых стран. Установлено, что лидерами этого периода экономического восстановления выступают торговля и инвестиции. По результатам исследования факторов экономической цикличности авторы пришли к выводу, что Украина снова находится на грани экономического выживания. Однако, несмотря на значительные трудности, страна сохраняет потенциал для восстановления, а с ускоренными реформами, изменениями в системе государственного управления, активным привлечением к глобальным производственным и финансовым потокам и т. д. сможет за сравнительно короткий период занять достойное место в мировой экономике. Перспективой дальнейших исследований в данном направлении является обоснование моделирования мировой экономической цикличности, а на концептуальном уровне существует потребность в уточнении некоторых понятий и их логического использования в практической деятельности.

Ключевые слова: экономическая цикличность, кризис, факторы, цикл, глобализация.

Рис.: 8. **Табл.:** 3. **Библ.:** 10.

Шаульська Лариса Владимировна – доктор економічних наук, професор, декан економічного факультету, Донецький національний університет імені Василя Стуса (ул. 600-летия, 21, Винница, 21021, Украина)

E-mail: l.shaulska@donnu.edu.ua

Усик Игорь Александрович – соискатель, Донецький національний університет імені Василя Стуса (ул. 600-летия, 21, Винница, 21021, Украина)

E-mail: usyk_1965@ukr.net

UDC 330.3:336.774

Shaulska L. V., Usyk I. O. Researching the Factors of Economic Cyclicity of Development of Ukraine in Conditions of Globalization

The article is aimed at researching the factors of economic cyclicity and identifying the regularities of the country's development in conditions of globalization. The changes of indicators of economic cyclicity in the context of four states of socio-economic system and also the crisis dynamics of Ukraine are analyzed. The change of the economic indices for the world countries in 2008–2017 is explored. Discrepancies of the components of economic system of Ukraine in contrary to the needs of competitive development of advanced countries are defined. It is determined that trade and investment are the leaders of this period of economic recovery. According to the results of research on the economic cyclicity factors, the authors came to the conclusion that Ukraine is again on the verge of economic survival. However, despite considerable difficulties, the country retains the potential for recovery, and with accelerated reforms, changes in the public administration system, active involvement in global production and financial flows, etc. Ukraine will be able to take a worthy place in the world economy in a relatively short period. Prospect for further research in this direction is a substantiation of modeling the global economic cyclicity, and at the conceptual level there is a need to refine some concepts together with a logical use of them in practice.

Keywords: economic cyclicity, crisis, factors, cycle, globalization.

Fig.: 8. **Tbl.:** 3. **Bibl.:** 10.

Shaulska Larysa V. – D. Sc. (Economics), Professor, Dean of the Faculty of Economics, Vasyly' Stus Donetsk National University (21 600-richchia Str., Vinnytsia, 21021, Ukraine)

E-mail: l.shaulska@donnu.edu.ua

Usyk Ihor O. – Applicant, Vasyly' Stus Donetsk National University (21 600-richchia Str., Vinnytsia, 21021, Ukraine)

E-mail: usyk_1965@ukr.net

Універсальною і загальною формою руху всіх економічних процесів є циклічність. Прояв процесів циклічності виявляється у вигляді коливань економічної кон'юнктури. Циклічний характер економічного розвитку означає, що основні показники та параметри цього процесу мають хвильовий характер, який повторюється через певний час.

Властивий економічній циклічності динамізм зумовлює дослідження факторів розвитку соціально-економічної системи в аспекті структурної динаміки.

У науковій літературі вже накопичений певний досвід у дослідженні економічної циклічності. Зокрема значний внесок зроблено такими вченими, як А. Бернс, В. Зарновіц, Дж. Кейнс, М. Кондратьєв, Г. Кассель, У. Мітчелл, Г. Менк'ю, К. Ромер, Р. Хоутрі, Е. Хансен, Й. Шумпетер та інших. За дослідження з питань економічної циклічності були нагороджені Нобелівською премією такі економісти, як К. Грангер, Ж. Дебре, К. Ерроу, Р. Енгл, А. Клейн, С. Кузнець, Р. Лукас, Г. Мюрдаль, Р. Солоу, П. Самуельсон, Я. Тінберген, Дж. Тобін, Р. Фріш, М. Фрідман, Дж. Хікс, Ф. фон Хайєк.

Проблеми циклічної економічної динаміки досліджуються в роботах українських вчених О. Білоруса, О. Бандури, Л. Возної, В. Гейця, М. Горина, І. Грабинської, С. Корабліна, В. Лагутіна, Д. Лук'яненка, Е. Мащенко, С. Мочерного, Б. Панасюка, Н. Татаренко, а також російських – Е. Балацького, С. Глазьева, В. Іноземцева, С. Меньшикова, Ю. Яковця та багато інших.

Разом з тим, потребують подальшого дослідження фактори економічної циклічності розвитку України в умовах глобалізації, що зумовлює необхідність розробки ефективних методів діагностики економічних циклів.

Головною метою статті є дослідження факторів економічної циклічності та виявлення закономірностей розвитку країни в умовах глобалізації.

Визначення поточної фази довгої хвилі у світовій економіці необхідно для прогнозування тенденцій і перспектив економічного розвитку, що спрямовані на стимулювання підвищення ефективності функціонування галузей, розвиток їх матеріально-технічної бази, зростання конкурентоспроможності в нових економічних умовах [1]. Правильно визначена модель економічного розвитку соціально-економічної системи дозволить виявити потенційні можливості розвитку промислового комплексу, вибрати пріоритетні напрямки розвитку, що забезпечить економічне зростання в рамках існуючого укладу. Незважаючи на те, що рівновага має безсумнівну перевагу перед іншими станами, такий стан розглядається як окремий випадок економічної динаміки [2]. Досягнення рівноважного стану соціально-економічної системи є однією із основних цілей розвитку. Якщо ж у структурі з якихось причин виникають нерівноважні стани, то всі зусилля зводяться до їх усунення.

У роботах, присвячених проблемам вибору ефективних моделей розвитку структури економіки, виникнення нерівноважного стану розцінюється як нормальний процес, бо рівновага формується шляхом коригування постійно виникаючих відхилень [3].

Таким чином, зміна рівноважних станів нерівноважними формує економічний цикл, який можна вважати іманентною властивістю економіки.

Структурно-динамічні процеси складаються з таких категорій, як структурні зрушення, криза та викликають процеси структурної трансформації та перебудови [4].

Для дослідження факторів економічної циклічності окреслимо чотири стани соціально-економічної системи (рис. 1).

	Пожвавлення	Зростання	Рецесія	Депресія
Рівень відсоткової ставки	найнижчий	зростає	найвищий	спадає
Рівень вартості активів	найнижчий	зростає	найвищий	спадає
Рівень доходів суб'єктів економіки	найнижчий	зростає	найвищий	спадає
Рівень прибутковості економічної діяльності	зростає	найвищий	спадає	найнижчий
Рівень інфляції	найнижчий	зростає	найвищий	спадає

Рис. 1. Динаміка індикаторів економічної циклічності відповідно до фаз циклу

Отже, закономірністю розвитку соціально-економічної системи є такі фази економічного циклу: «пожвавлення», «зростання», «реcesія» та «депресія».

Цикл як явище виступає безпосередньо у формі періодично виникаючих криз. Досвід розвинутих ринкових економік свідчить про те, що антициклічна політика держави еволюціонує зі зміною господарських умов у країні та розвитком теорії економічного циклу [5].

Невідповідність складових економічної системи України потребам конкурентного розвитку пов'язана зі зворотними, порівняно з передовими країнами, тенденціями (табл. 1).

все, що новий тренд зростання 2010–2014 рр. світова економіка не змогла утримати, і у 2015 р. динаміка світового розвитку за всіма показниками виявилася негативною (табл. 2).

Стало зрозумілим, що економічними рушіями економічного відновлення в окремих країнах не зможуть стати ті фактори, які забезпечували високу докризову динаміку, зокрема експортна експансія країн, що розвиваються.

Що стосується вітчизняної економіки, то слід відмітити, що часткова стабілізація макроекономічних показників за умов структурних диспропорцій

Таблиця 1

Порівняння економічних складових України та розвинених країн

Показник	Україна	Розвинені країни світу
Співвідношення груп А/Б	80 : 20 (4 : 1)	20 : 80 (1 : 4)
Контроль національного багатства	80% – ФПГ	80% багатства – 20% населення
Монополізація	44%	10%
Тінізація	до 60%	15%
Капіталізація акцій	12% ВВП	до 120% ВВП
Фінансова звітність	звітує 20% підприємств	близько 90%
Фондовий ринок	задовольняє до 20% фінансових потреб	80% фінансових потреб
Середній клас	20% населення (частина населення володіє акціями)	80% населення (40–60% із них володіють акціями)
Енергозалежність від одного джерела постачання	до 80% (по газу)	30–40%
Експортна орієнтованість країни	60–70%	35–40%
Відтік фінансових ресурсів за 4 місяці кризи	80 млрд грн	За винятком окремих країн практично не суттєвий

Джерело: складено за [6].

Як свідчить дані табл. 1, за всіма наведеними показниками розвиток української економіки суттєво відрізняється від економічного розвитку розвинених держав світу.

В Україні криза розпочалася у 2008 р. і першого удару завдала по промисловості, а особливо великих втрат зазнала така експортоорієнтована галузь, як металургія, де спад виробництва сягнув до 37%. У 2010 р. кризові процеси у світовій економіці сповільнилися, більшість торговельних партнерів України перейшли до стабілізації своїх макроекономічних показників. Це привело до економічного пожвавлення ринкового середовища, що не тільки знизило глобальні ризики для ділової активності, але й започаткувало економічне зростання і в економіці України. Після фінансової кризи 2008–2009 рр. відновлення світової економіки відбувалося повільніше, ніж прогнозувалося за оптимістичним сценарієм. Гірше за

економічного розвитку унеможлиблює забезпечення її від імовірних фінансово-економічних потрясінь у майбутньому (рис. 2).

За даними рис. 2 видно, що у 2010–2013 рр. Україні вдалося відновити економічне зростання. Однак події 2014 р. занурили країну в довгострокову реcesію, а політична криза 2015–2017 рр. лише акцентувала кризовий стан порівняно зі світовими тенденціями (табл. 3).

За даними табл. 3 чітко прослідковується відставання вітчизняної економічної динаміки від світових тенденцій.

У сучасних умовах економічне відновлення країн можливе через розвиток торгівлі та інвестиційної активності. Країни, державна політика яких була спрямована на підтримку власної інвестиційної привабливості, змогли запобігти інвестиційному обвалу в період кризи та досягли кращих результатів посткризового відновлення (рис. 3).

Показники світової динаміки у 2008–2016 рр., % до попереднього року

Показник	Рік									
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
ВВП	1,4	-2,1	4,0	2,7	2,3	2,4	3,1	-5,3	1,3	
Торгівля	3,0	-10,4	12,6	5,8	3,2	4,5	5,8	-4,4	1,4	
Валові інвестиції	2,3	-5,6	5,3	4,8	4,6	5,3	6,0	-4,6	0,9	
Зайнятість	1,1	0,4	1,4	1,5	1,3	1,3	1,3	-1,1	2,5	
Прямі іноземні інвестиції (ПІІ)	-9,5	-33,0	14,1	16,2	-18,7	7,7	17,1	-1,3	3,1	

Джерело: складено за даними [8].

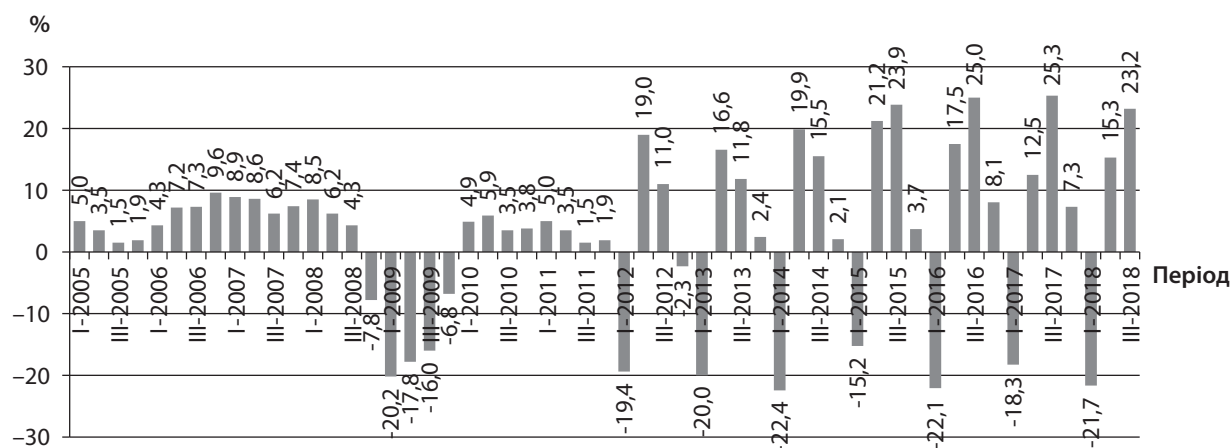

Рис. 2. Поквартальна динаміка ВВП України у 2005–2018 рр., % до аналогічного кварталу попереднього року

Джерело: складено за [7].

Таблиця 3

Місце України у світовій економіці ВВП у 2000–2017 рр., млрд дол.

Рік	Світовий ВВП	ВВП України	Частка України у світовому ВВП, %
2000	30 971	31,8	0,10
2008	60 042	180	0,30
2011	70 202	163	0,24
2013	74 900	176	0,23
2016	75 212	93,7	0,12
2017	79 865	112,2	0,14

Джерело: складено за [9].

Отже, за даними на рис. 3 можна зробити висновки, що Україна не змогла не допустити інвестиційного обвалу, через що втратила свою інвестиційну привабливість, і, як наслідок, скоротилися інвестиційні ресурси до вітчизняної економіки. Усе це зробило неспроможним відновлення макроекономічної стійкості країни. Такий самий сценарій розвитку мала й Угорщина.

Слід відмітити, що глобальна фінансово-економічна криза 2008–2009 рр. в Україні, як і в усьому світі,

була дійсно неочікуваною, однак до наступних криз 2013–2014 рр. і 2018 р. країна «наближалася» послідовно. Реальний ВВП України протягом 2010–2011 рр. демонстрував позитивну динаміку, однак фактично її можна було класифікувати як часткову «компенсацію» падіння кризового 2009 р. (рис. 4).

З даними рис. 4 можна констатувати, що зростання рівнів реального ВВП у 2010–2011 рр. і 2016–2017 рр. було зумовлено не структурним оздоровленням країни та підвищенням її конкурентоспроможності, а через «ефект низької бази». Так, зростання реального ВВП протягом 2010–2013 рр. не дозволило країні досягти докризового рівня. Це свідчить про консервацію реального сектора економіки, погіршення добробуту населення та, як наслідок, зниження платоспроможного попиту та економічної активності, що не дозволило Україні створити базис економічного відновлення. Події 2014 р. знову «зіштовхнули» економіку країни з позитивного тренду розвитку (падіння реального ВВП – на 6%), а 2014 р. став новою точкою відрахування. Стрімке зростання у 2016–2017 рр. реального ВВП дозволило сподіватися, що кризова динаміка позаду, однак політична криза знову занурила економіку країни у фазу рецесії, і за три квартали 2018 р. темпи падіння реального

Економічне зростання і зміна частки інвестицій у ВВП, агреговано для 2008–2017 рр.

Зміна частки інвестицій і кредиту приватному сектору у ВВП, агреговано для 2008–2017 рр.

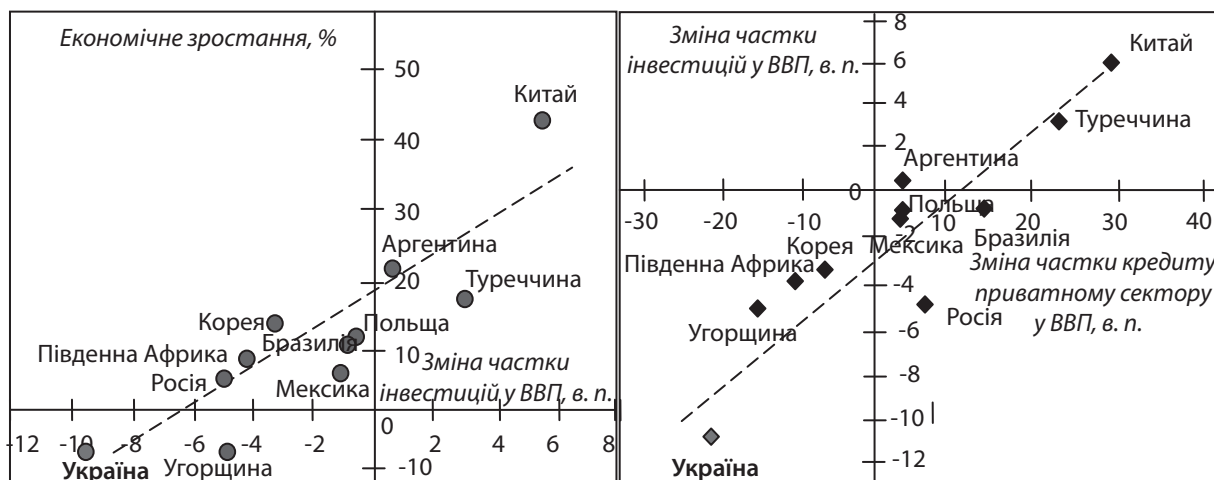

Рис. 3. Зміна економічних показників за країнами світу у 2008–2017 рр.

Джерело: складено за [10].

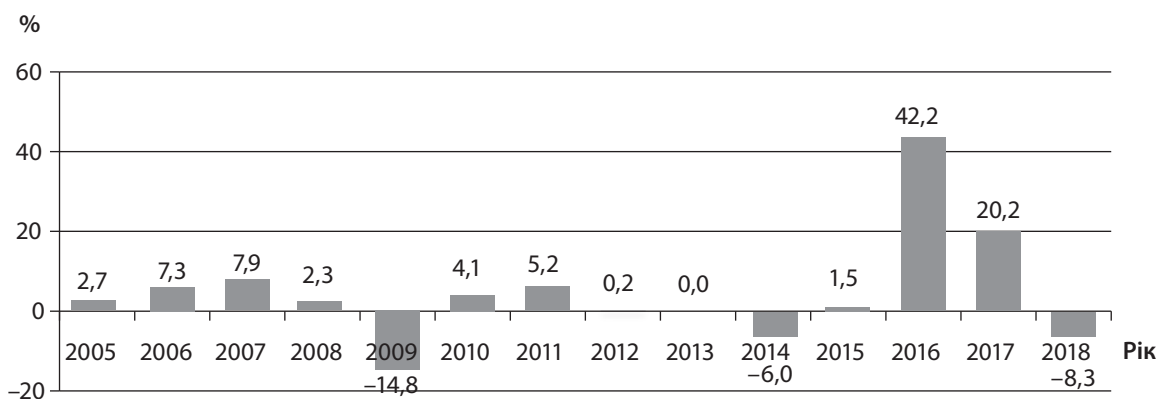

Рис. 4. Динаміка реального ВВП України у 2005–2018 рр., % до попереднього року

Джерело: складено за [7].

ВВП склали 8,3%. Тому черговий економічний обвал варто було прогнозувати, особливо в умовах посилення зовнішніх негативних впливів.

Усе це сприяло зміні структури ВВП, зокрема через зменшення обсягів приватних інвестицій. У докризовий період фактично 77–80% ВВП країни споживалося, у 2015–2018 рр. рівень «проїдання» ВВП зріс до 90–93%. Отже, всі ресурси, що отримувалися від домогосподарств і державного сектора, йшли на підтримку поточного рівня споживання й добробуту через відмову від нагромадження капіталу (рис. 5).

За даними рис. 5 видно, що у 2005–2007 рр. країна накопичувала інвестиції, створюючи інвестиційний потенціал як запоруку довгострокового зростання, однак криза 2008–2009 рр. зруйнувала інвестиційну привабливість держави. Державна політика 2010–2014 рр. призвела до того, що більшість вітчизняних та іноземних інвесторів покинули економічне середовище. У зв'язку з цим інвестиційний потенціал України зменшився. Частка інвестицій у структурі

ВВП залишилась на рівні 18–19%, що не може забезпечити прискорене економічне відновлення.

Аналогічні висновки можна зробити, досліджуючи інфляційну складову (рис. 6). У 2008–2009 рр., 2013–2014 рр. і 2018 р. серед основних факторів стрімкого зростання цін були: девальвація гривні та зростання тарифів на житлово-комунальні послуги. Вагомим фактором, який стримував інфляцію, була низька купівельна спроможність через зменшення життєвого рівня.

Дві інфляційні хвилі, що спостерігалися у 2014 р., були зумовлені девальваційним шоком (курс гривні зменшився з 8 до 12 грн за долар) та виконанням державою вимоги МВФ – збільшенням житлово-комунальних тарифів. У 2015–2018 рр. девальвація національної валюти продовжувалася. Безрадісним став курс, закладений до бюджету країни на 2019 р. (29,04 гривні за долар), що свідчить про продовження знецінення вітчизняної валюти.

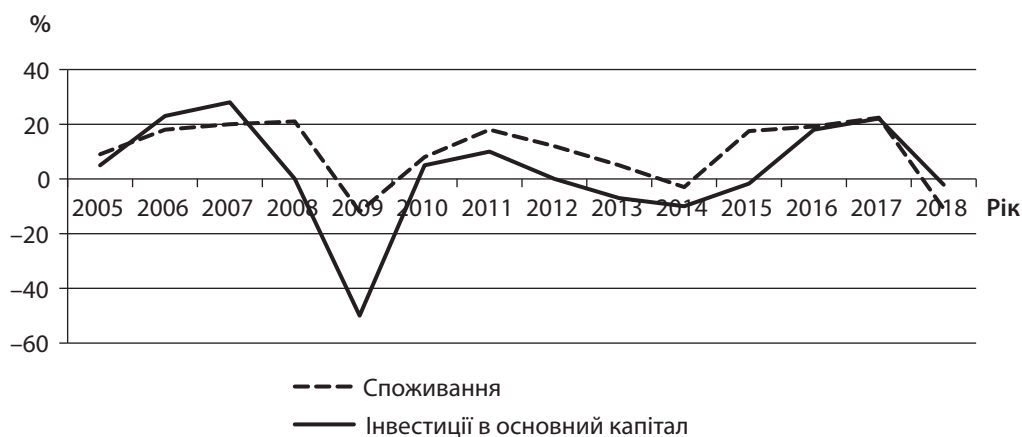

Рис. 5. Динаміка реальних споживання та інвестицій України у 2005–2018 рр., % до попереднього року

Джерело: складено за [7].

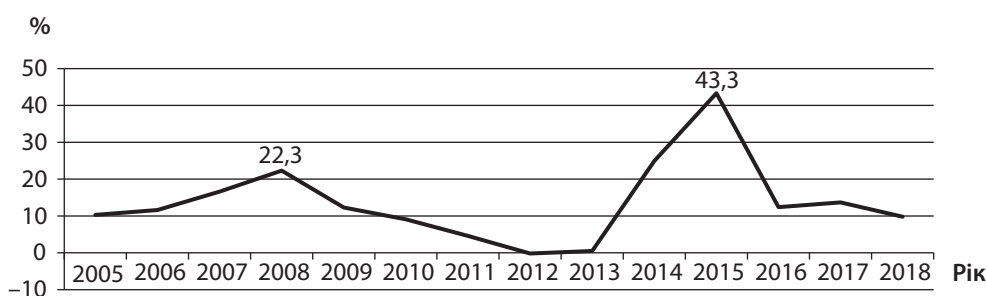

Рис. 6. Рівень інфляції в Україні у 2005–2018 рр., % зростання грудень до грудня попереднього року

Джерело: складено за [7].

Відсутність структурних змін в економіці країни лише накопичувала дисбаланси зовнішньоекономічної торгівлі (рис. 7).

За даними рис. 7 видно, що протягом досліджуваного періоду спостерігалось перманентне поглиблення зовнішньоекономічних дисбалансів через зростання дефіциту торгового балансу. Так, починаючи з 2006 р. Україна мала від'ємне зовнішньоторговельне сальдо, причому дефіцит стрімко зростав, і у 2008 р. досяг катастрофічної відмітки. Причинами цього була відсутність доступу до світових ринків капіталів через валютний обвал восени 2008 р.

Слід визнати, що знецінення вітчизняної валюти привело до покращення торговельного балансу у 2009 р. Україна зменшила зовнішньоторговельний дефіцит майже вдвічі порівняно з попереднім роком, однак екстенсивна експортно-орієнтована модель та відсутність структурних змін сприяли відновленню негативної динаміки зростання зовнішньоторговельного дефіциту. Україні вдалося побороти зовнішньоторговельний дефіцит тільки у 2015 р., а протягом 2016–2017 рр. сальдо платіжного балансу було позитивним, причому у 2017 р. його рівень був найвищим протягом всього дослідженого періоду і склав 2566 млн доларів.

Динаміка всіх досліджених факторів дозволила виявити погіршення добробуту українських громадян (рис. 8).

За даними рис. 8 видно, що номінальна зарплата зростає майже втричі, проте реальні доходи населення зростають повільніше. Через низький рівень інфляції у 2010–2011 рр. індекс реальної заробітної плати дещо перевищив докризовий рівень. У 2012–2013 рр. зарплати (номінальна та реальна) зростають дещо вищими темпами, проте посилення кризових явищ на початку 2014 р. (у т. ч. висока інфляція) помітно обмежили висхідні тенденції в доходах населення. Пожвавлення економіки України у 2015–2017 рр. позначилося і на динаміці рівнів заробітних плат через зростання соціальних стандартів.

Отже, у 2018 р. Україна знову опинилася в умовах економічного виживання. Однак завдяки правильно обраній державній політиці, прискореному реформуванню, активному залученню світових виробничих і фінансових потоків, при збереженні свого потенціалу відновлення Україна зможе зайняти достойне місце у світовій економіці.

ВИСНОВКИ

Таким чином, здійснивши дослідження факторів економічної циклічності розвитку України, можна відзначити, що антикризова політика держави протя-

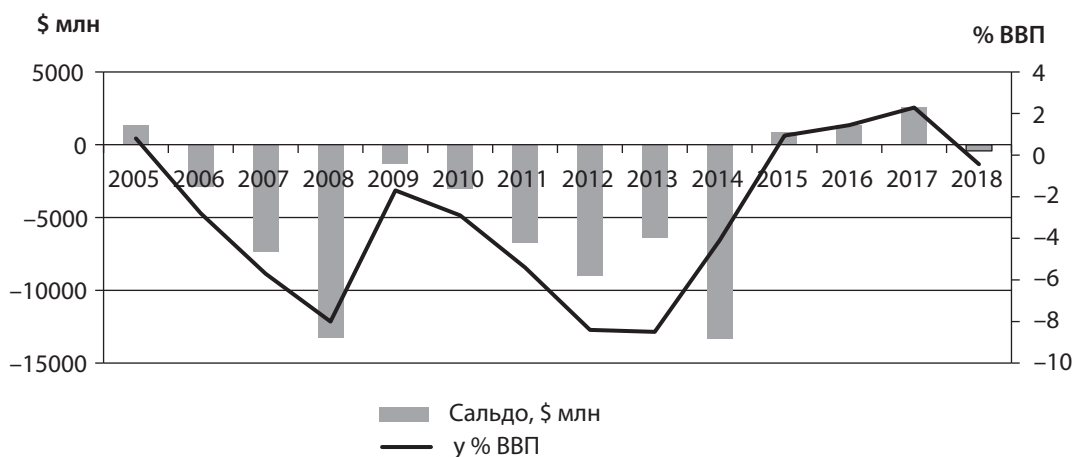

Рис. 7. Динаміка сальдо торгового балансу України у 2005–2018 рр.

Джерело: складено за [7].

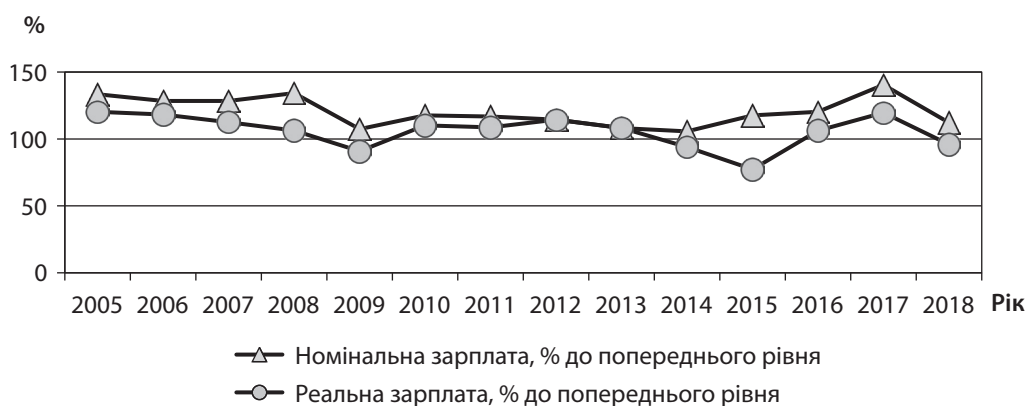

Рис. 8. Темпи зростання номінальної та реальної заробітної плати за 2005–2018 рр. в Україні

Джерело: складено за [7].

гом дослідженого періоду була фактично спрямована на «лікування симптомів» кризової динаміки, а не на усунення її причин.

Питання подолання нерівноважного стану економічної циклічності України потребують подальшого розгляду. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрукович П. Ф. Долгосрочная и среднесрочная динамика индекса Доу-Джонса. *Проблемы прогнозирования*. 2005. № 2. С. 46–62.
2. Любушин Н. П., Бабичева Н. Э., Королев Д. С. Экономический анализ возможностей технологического развития России (на примере нанотехнологий). *Экономический анализ: теория и практика*. 2012. № 9. С. 2–11.
3. Алтаев В. Я., Поманский А. Б., Трофимов Г. Ю. Современные направления теории экономического развития. *Экономика и математические методы*. 1989. Т. XXV. Вып. 1. С. 30–43.
4. Красильников О. Ю. Перспективы развития экономики России в преддверии новой волны структурного кризиса. *Известия Саратовского университета. Серия «Экономика. Управление. Право»*. 2011. Т. 11. Вып. 1. С. 3–7.
5. Бураковский І. В. Глобальна фінансова криза: уроки для світу та України. Харків : Фоліо, 2009. 300 с.

6. Корнійчук О. П. Развитие финансово-экономической системы Украины в условиях кризиса // *Національне господарство України: теорія та практика управління*. Київ, 2010. С. 131–136.

7. Державний комітет статистики України: офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Global Investment Trends Monitor. URL: [http://unctad.org/en/Pages/Publications/Global-Investment-Trends-Monitor-\(Series\).aspx](http://unctad.org/en/Pages/Publications/Global-Investment-Trends-Monitor-(Series).aspx)

9. IMF World Economic Outlook [WEO], 2012–2017.

10. Emerging Market Quartely, Credit Suisse [EMQ], June 2017.

REFERENCES

- Altayev, V. Ya., Pomanskiy, A. B., and Trofimov, G. Yu. "Sovremennyye napravleniya teorii ekonomicheskogo razvitiya" [Modern trends in the theory of economic development]. *Ekonomika i matematicheskiye metody*, vol. XXV, no. 1 (1989): 30–43.
- Andrukovich, P. F. "Dolgosrochnaya i srednesrochnaya dinamika indeksa Dou-Dzhonsa" [Long-term and medium-term dynamics of the Dow Jones index]. *Problemy prognozirovaniya*, no. 2 (2005): 46–62.
- Burakovskiy, I. V. *Hlobalna finansova kryza: uroky dlia svitu ta Ukrainy* [The Global Financial Crisis: Lessons for the World and Ukraine]. Kharkiv: Folio, 2009.

Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy: ofitsiyni sait. <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Emerging Market Quartely, Credit Suisse [EMQ], June 2017.

Global Investment Trends Monitor. [http://unctad.org/en/Pages/Publications/Global-Investment-Trends-Monitor-\(Series\).aspx](http://unctad.org/en/Pages/Publications/Global-Investment-Trends-Monitor-(Series).aspx)

IMF World Economic Outlook [WEO], 2012-2017.

Korniichuk, O. P. "Rozvytok finansovo-ekonomichnoi systemy Ukrainy v umovakh kryzy" [Development of the financial and economic system of Ukraine in the conditions of the crisis]. In *Natsionalne hospodarstvo Ukrainy: teoriia ta praktyka upravlinnia*, 131-136. Kyiv, 2010.

Krasilnikov, O. Yu. "Perspektivy razvitiya ekonomiki Rossii v preddverii novoy volny strukturnogo krizisa" [Prospects for the development of the Russian economy on the eve of a new wave of structural crisis]. *Izvestiya Saratovskogo universiteta. Seriya «Ekonomika. Upravleniye. Pravo»*, vol. 11, no. 1 (2011): 3-7.

Lyubushin, N. P., Babicheva, N. E., and Korolev, D. S. "Ekonomicheskiy analiz vozmozhnostey tekhnologicheskogo razvitiya Rossii (na primere nanotekhnologiy)" [Economic analysis of the possibilities of technological development of Russia (on the example of nanotechnology)]. *Ekonomicheskiy analiz: teoriya i praktika*, no. 9 (2012): 2-11.